

KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD KOŠICE

Hlavná 25, 040 01 Košice

Váš list: 13.08.2013

Naša značka: KPUKE-2013/13610-2/55938/AL

Vybavuje: Mgr. Alezár, tel. č. 055/2455828

podateľňa tel. č. 055/2455111 podatelna.ke@pamiatky.gov.sk

Košice, dňa: 02.09.2013

R O Z H O D N U T I E

Krajský pamiatkový úrad Košice (ďalej len „správny orgán“) podľa § 11 odseku 1 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“), ktorý je vecne príslušným správnym orgánom a podľa § 9 odseku 5 pamiatkového zákona je miestne príslušným správnym orgánom na úseku ochrany pamiatkového fondu a podľa § 46 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „správny poriadok“) vydáva na základe súčasného stupňa poznania kultúrno-historických hodnôt podľa § 33 odseku 2 pamiatkového zákona toto

r o z h o d n u t i e :

zámer reštaurovania, podľa podania vlastníka – Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku - Maďarský reformovaný cirkevný zbor v Košiciach, Kováčska 15, 040 01 Košice, podaný dňa 13.08.2013 na Krajský pamiatkový úrad Košice o rozhodnutie o reštaurovaní národnej kultúrnej pamiatky (ďalej len „kultúrna pamiatka“) **reformovaný kostol, Hrnčiarska ul., Košice**, situovanej v mestskej pamiatkovej rezervácii, evidovanej v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR č. 1127/0, na parcele č. 957, kat. územie: Stredné mesto, podľa výpisu z listu vlastníctva č. 10169, **v rozsahu:**

1. hlavná západná uličná fasáda vrátane fasád veže v západnej časti kostola;
2. južná uličná fasáda;
3. východná dvorová fasáda;
4. severná dvorová fasáda;
5. sanácia zavlhnutých murív a omietok v interiéri a exteriéri kostola;
6. vytvorenie presklenej priečky so vstupom vo východnom poli arkád južného chóru kostola;

je prípustný

z hľadiska záujmov, chránených pamiatkovým zákonom, a pre prípravu a vykonanie reštaurovania podľa § 33 odseku 4 pamiatkového zákona správny orgán **určuje tieto podmienky:**

1. Vlastník zabezpečí **rešaurátorský výskum**, ktorého cieľom je: - záchytenie, zdokumentovanie a vyhodnotenie všetkých historických vrstiev a prvkov fasád vrátane ich výplní a interiéru kostola; - záchrana historických kamenných, kovových, drevených, omietkových a náterových materiálov; - návrh na odstránenie všetkých

esteticky, technicky a technologicky nevhodných druhotných zásahov; - zachovanie, doplnenie, rekonštrukcia tvaroslovia fasád a interiéru kostola; - určenie rozsahu nutných reštaurátorských prác na fasádach kostola a jeho interiéri; - reverzibilita reštaurátorských zásahov a technologických postupov od originálnych vrstiev. V prípade možnosti realizácie farebného povrchového náteru v interiéri kostola bude reštaurátorská dokumentácia obsahovať aj návrh stabilizácie, upevnenia a separácie možnej autentickej výtvarnej výzdoby a mladších maliarskych úprav v lodi a priestoroch chórov kostola. Reštaurátorská dokumentácia sa spracúva v dvoch stupňoch: pred realizáciou prác ako výsledok reštaurátorského výskumu: **návrh na reštaurovanie** a po ukončení reštaurovania **dokumentácia vykonaných reštaurátorských prác**. Reštaurátorskú dokumentáciu vypracúva a za jej obsah v súlade s podmienkami rozhodnutia o zámere podľa § 33 odseku 7 pamiatkového zákona zodpovedá fyzická osoba - **reštaurátor**, ktorý má odbornú spôsobilosť a zákonom stanovenú prax v požadovanom odbore podľa § 5 odseku 2 písmena a) zákona č. 200/1994 Z. z. o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov. Výsledky výskumu budú zapracované do reštaurátorskej dokumentácie v rozsahu, stanovenom v § 5 odseku 2 vyhlášky Ministerstva kultúry SR č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „Vyhláška“), v súlade s § 33 odsekom 5 písmenom a) pamiatkového zákona.

2. Vlastník kultúrnej pamiatky zabezpečí podľa § 32 odseku 4 pamiatkového zákona spracovanie **prípravnej dokumentácie** obnovy: návrh sanácie zavlhnutých častí nosných murív a klenieb, na ktorých sa nachádzajú autentické omietkové vrstvy a povrchové nátery.
3. Prípravná dokumentácia obnovy – návrh sanácie vlhkosti bude obsahovať:
 - odborný posudok s určením príčin a faktorov zavlhnutia murív v exteriéri a interiéri,
 - s meranou a stabilizovanou vnútornou klímom v interiéri,
 - presný fyzikálny a chemický rozbor poškodenia konštrukčných murív, omietkových a farebných vrstiev,
 - presné stanovenie obsahu vlhkosti a stanovenie koncentrácie vodorozpustných solí, dusičnanov a síranov v jadre a na povrchu murív a omietok
 - návrh na sanáciu aktuálneho stavu.
4. Súčasťou odborného posudku okrem iného budú aj presné grafické vyznačenia hraníc poškodených povrchových vrstiev, resp. plochy nadmerne poškodeného muriva, prípadne muriva, ktoré by bolo potrebné odstrániť, zakreslené grafy a tabuľky, v ktorých budú diagnostikované stupne degradácie historických vrstiev, podrobny technologický návrh aplikácie sanačného systému vrátane technických listov jednotlivých výrobcov, ktorý zohľadní pamiatkové hodnoty súčasti kultúrnej pamiatky.
5. Je žiaduce, aby súčasťou prípravnej dokumentácie bol aj návrh temperovania, resp. vetrania priestorov kostola s presne určeným režimom ich temperovania, spôsobom vetrania (prirodzeného alebo núteneho) celého vnútorného priestoru, čo je nevyhnutné k dosiahnutiu jednak vhodných tepelných podmienok v interiéri a jednak k postupnému vysušovaniu zavlhnutých nosných konštrukcií objektu.
6. Potvrdené výsledky z prípravnej dokumentácie obnovy - sanácie vlhkosti - budú zohľadené aj v reštaurátorskej dokumentácii: návrhu na reštaurovanie, z čoho vyplýva, že spracovávanie oboch druhov dokumentácií je potrebné vzájomne koordinovať.

7. Vlastník kultúrnej pamiatky zabezpečí podľa § 32 odseku 4 pamiatkového zákona spracovanie **prípravnej dokumentácie** obnovy: dielenskú dokumentáciu návrhu drevenej presklenej priečky vo východnom poli arkády podchórovej časti. Návrh bude vychádzať z exaktných zistení reštaurátorského výskumu a z prerokovania vlastníka s reštaurátorom, ktorý určí rozsah autentických profilovaných častí a omietok na pilieroch a záklenkoch arkád, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany.
8. Zásadnou podmienkou pre obnovu interiéru kultúrnej pamiatky sú ustanovenia § 27 pamiatkového zákona, v ktorom je definovaná: „*Základná ochrana kultúrnej pamiatky je súhrn činností a opatrení, vykonávaných na predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky, na trvalé udržiavanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu*“.
9. Spôsob obnovy interiérových omietkových vrstiev lode kostola bude vychádzať z návrhu reštaurátora. V prípade možnej realizácie farebného povrchového náteru v lodi kostola, bez zásahu do jestvujúcich náterových a omietkových vrstiev, vlastník zabezpečí sanáciu, konzerváciu a stabilizáciu všetkých autentických architektonických prvkov, príp. kamenných článkov a detailov lode kostola, preukázaných reštaurátorským výskumom.
10. Vlastník ďalej zabezpečí sanáciu, upevnenie a konsolidáciu autentických omietkových vrstiev, podkladov, povrchov a materiálov, nachádzajúcich sa na murivách a stenách priestorov kostola, ktoré potvrdí reštaurátorský výskum.
11. Vlastník zabezpečí fyzickú záchrannu, stabilizáciu, upevnenie a separáciu možnej autentickej výtvarnej výzdoby a mladších maliarskych úprav v lodi kultúrnej pamiatky, predpokladaných pod jestvujúcim povrchovým náterom a preukázaných v priebehu reštaurátorského výskumu.
12. Štátny dohľad na úseku ochrany pamiatkového fondu bude vykonávať zamestnanec správneho orgánu, podľa § 11 odseku 2 písmena a) pamiatkového zákona.

Pri obnove kultúrnej pamiatky je vlastník - Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku - Maďarský reformovaný cirkevný zbor v Košiciach, Kováčska 15, 040 01 **p o v i n n ý:**

- podľa § 33 odseku 6 pamiatkového zákona predložiť každý stupeň reštaurátorskej dokumentácie na posúdenie správnemu orgánu;
- predložiť správnemu orgánu na posúdenie každú prípravnú dokumentáciu obnovy v uvedenom rozsahu, podľa § 32 odseku 10 pamiatkového zákona.
- každú závažnú zmenu a zmenu oproti alebo nad rámec tohto rozhodnutia vopred prerokovať a požiadat správny orgán o posúdenie;

Rozhodnutie po uplynutí troch rokov odo dňa nadobudnutia právoplatnosti stráca platnosť, ak v tejto lehote neboli vykonaný úkon, na ktorý sa vzťahuje.

Odôvodnenie :

Vlastník: Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku - Maďarský reformovaný cirkevný zbor v Košiciach, Kováčska 15, 040 01 Košice, podal dňa 13.08.2013 na Krajský pamiatkový úrad Košice žiadosť o rozhodnutie o reštaurovaní kultúrnej pamiatky reformovaný kostol, Hrnčiarska ul., Košice, situovanej v mestskej pamiatkovej rezervácii.

Správny orgán preskúmal obsah podania z hľadiska záujmov, chránených pamiatkovým zákonom, preskúmal archívne materiály a odborné vyjadrenia, súvisiace so zamýšľanou obnovou.

Zámerom vlastníka je obnova fasád a interiéru kostola, odstránenie sanačných defektov exteriéru a interiéru kostola a osadenie presklenej drevenej priečky vo východnom poli arkády podchórovej časti južného chóru kostola.

Netradične severojužne situovaný kalvínsky kostol v Košiciach s neorománskou fasádou v radej uličnej zástavbe na hranici stredovekého jadra mesta je dominantou lokality - veľmi vtipne vyriešené asymetrické umiestnenie veže využíva pôsobivé uličné priehľady z Hlavnej (cez ulicu Univerzitnú) a Mlynskej ulice (cez Hrnčiarsku). V hmote kostola sú zachované fragmenty stredovekej mestskej fortifikácie a vojenského skladu a je vkomponovaný do areálu Katovej bašty a prepojený s Miklušovou väznícou s Katovým bytom. S prestavbou vojenského skladu na kostol sa začalo v roku 1805 a prvé bohoslužby boli konané v roku 1811. Výstavbu veže potvrdzuje datovanie rokom 1853. V roku 1855 premiestnili z farského kostola (dnešný dóm sv. Alžbety) na vežu renesančnú koruhvu v tvare kohúta z roku 1589. Podľa projektu M. Répászkého bol v roku 1895 kostol nadstavaný a prefasádovaný. Západná fasáda kostola je 5-osová, s hlavným vstupom v 5. osi a s vedľajším vstupom v 1. osi. V 1. osi je k fasáde pričlenená Miklušova väznica s kŕčkom napojenia Katovho bytu s podjazdom. Dažďový zvod je ukotvený v kúte napojenia fasády s kŕčkom. Lizénové pásy rámujú okná s polkruhovými záklenkami v 2.-4. osi do jedného poľa, do ktorého sú osadené dva rozperné oblúky. Tento úsek fasády je členený soklom a korunnou rímsou. Rizalit dominantného južného úseku fasády s portálom je členený ďalším rizalitom, vrcholiacim vežou, a horizontálne je členený soklom, pásovou rustikou a vlysovou kordónovou rímsou. Na veži je kordónová a korunná rímsa s oblúčkovým vlysom. Kamenný portál má sedlový profilovaný frontón s výklenkom s polkruhovým záklenkom a ako výplň klasicistickú drevenú dvojkridlovú bránu. Nad frontónom portálu je kruhové okno, po jeho stranách sú iluzívne štrbinové okná a nad kordónovou rímsou je združené okno s polkruhovými záklenkami. Na poslednom poschodí veže je zvukový otvor s polkruhovým záklenkom. Vzhľad fasády dotvára prechod medzi šírkou rizalitu a užšou vežou stupňovo členeným atikovým štítom. Južná 1-osová fasáda s korunnou rímsou má kruhové okno. Dažďový zvod je ukotvený cca 2 m od západného nárožia. Pred fasádu je do úrovne prvého poschodia pristavaný susedný objekt. Východná 4-osová fasáda má okná s polkruhovými záklenkami. Okrem členenia korunnou rímsou sú na fasáde dva mohutné oporné piliere. Jeden z dažďových zvodov je ukotvený cca 2 m od zaobleného južného nárožia, druhý je v kúte, v styku severnej strany južného oporného piliera a fasády, a tretí, pôvodne situovaný na východné nárožie severnej fasády, čiastočne predstupuje na severné nárožie predmetnej fasády z dôvodov druhotnej prístavby Katovho bytu. Do západného úseku severnej 1-osovej fasády s korunnou rímsou a kruhovým oknom je včlenená tzv. Miklušova väznica a do východného úseku už uvedená druhotná prístavba. Interiér kostola tvorí centrálna loď s pruskou klenbou a dvojica chórov – južný a severný. V úrovni 1.NP sú chórky otvorené do lode trojicou arkád, pričom bočné arkády – východné a západné - majú polkruhové a centrálnie majú stlačené záklenky. Dvojice pilierov arkád majú rímsové hlavice s jednoduchými pätkami. Schodiská chórov sú zaklenuté pruskými klenbami, rovnako aj priestory chórov na 2.NP.

Jednotlivé fasády kostola vykazujú lokálne poškodenia, predovšetkým v mieste vstupného portálu, soklovej časti a v miestach zavlhnutia omietok. Na základe vizuálneho zisťovania sa možno domnievať, že k poškodeniu došlo v dôsledku sanačných defektov, spojených pravdepodobne so zatečením v mieste napojenia klampiarskych prvkov, vzlínavosti zemnej vlhkosti a pravdepodobne aj použitím nevhodných cementových nepriedušných omietok pri poslednej obnove. Správny orgán preto určil vlastníkovi

podmienku zabezpečiť vypracovanie prípravnej dokumentácie obnovy - návrh sanácie zavlhnutých častí nosných murív, na ktorých sa nachádzajú autentické omietkové vrstvy a povrchové nátery. Úlohou návrhu sanácie bude predovšetkým zistiť príčiny zavlhnutia obvodových murov a pilierov v lodi kostola a tiež klenby schodiska južného chóru. Dôležité je, aby odborný posudok sanácie murív bol realizovaný v zmysle uvedeného rozsahu podmienok predmetného rozhodnutia a predovšetkým v súčinnosti s požadovaným reštaurátorským výskumom, ktorý určí rozsah zachovaných autentických omietkových vrstiev a farebných povrchových náterov, ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany, a ktoré nemožno odstrániť. Správny orgán upozorňuje vlastníka, že autor dokumentácie pre sanáciu vlhkosti by sa mal oboznámiť aj s výsledkami pamiatkového architektonicko-historického výskumu tzv. Katovho bytu, ktorý spracovala PhDr. Zuzana Zvarová v r. 2005 pre objekt s expozíciou múzea: Pri Miklušovej väznici 10 - Katov byt, a ktorý je evidovaný v archíve správneho orgánu pod č. T-937, nakoľko pri návrhu sanačných opatrení proti vlhkosti by sa mal autor oboznámiť aj s rozsahom kamenného muriva zaniknutej veže stredovekého opevnenia, ktoré je dnes súčasťou hmoty obvodového plášťa kostola. Tieto konštrukcie sú v predmetnom výskume overené a dokumentované.

Správny orgán na základe uvedených skutočností určil vlastníkovi podmienku zabezpečiť vypracovanie reštaurátorského výskumu, ktorého úlohou bude určiť aktuálny stav autentických omietkových vrstiev, kamenných, drevených a kovových prvkov, príčiny ich degradácie, poškodenia a zároveň rozsah novších nevhodných omietkových vrstiev a zásahov do autentickej hmoty, napr. použitie cementových omietok a vysprávok. Ďalej zistiť autentickú farebnosť povrchových náterov, jednak historických omietkových vrstiev predovšetkým z poslednej historickej etapy z konca 19. storočia, príp. mladšie historicke vrstvy, primárnu farebnosť povrchových náterov autentických kamenných, drevených a kovových prvkov. Reštaurátor zároveň navrhne rozsah a postup reštaurátorských prác na fasádach kostola. Rovnaký postup je nevyhnutný aj v interiéri kostola, kde v minulosti došlo k zatečeniu časti klenby na schodisku na južný chór, v okennom výklenku západného obvodového mura a k vzlínavosti zemnej vlhkosti na pilierochnu južného a severného chóru. Na základe historickej fotodokumentácie v archíve správneho orgánu možno predpokladať v interiéri kostola autentické omietkové vrstvy a výmaľbu s rastlinným vzorom. Rozsah poškodenia exteriérových omietkových vrstiev, jednotlivých architektonických prvkov a poškodenie interiérových omietkových vrstiev v dôsledku ich zavlhnutia na viacerých miestach lode kostola je dôvodom pre komplexné a odborné zhodnotenie ich aktuálneho stavu, ktoré je možné len exaktným posúdením metódami reštaurátorského výskumu a sanačného posudku, ktoré sú nevyhnutným podkladom pre určenie ďalšieho postupu obnovy interiéru a exteriéru kostola.

V prípade, ak na základe reštaurátorského výskumu a odborného posudku sanácie murív bude možné pripustiť v interiéri kostola realizáciu farebného povrchového náteru, t. j. bez zásahu do jestvujúcich omietkových vrstiev a povrchových náterov, vlastník je povinný zabezpečiť pred jeho realizáciou: sanáciu, konzerváciu a stabilizáciu všetkých autentických architektonických prvkov, príp. kamenných článkov a detailov lode kostola, preukázaných reštaurátorským výskumom. Ďalej zabezpečiť sanáciu, upevnenie a konsolidáciu autentických - historických omietkových vrstiev, podkladov, povrchov a materiálov, nachádzajúcich sa na murivách a stenách priestorov kostola, ktoré potvrdí reštaurátorský výskum. Napokon zabezpečiť fyzickú záchrannu, stabilizáciu, upevnenie a separáciu možnej autentickej výtvarnej výzdoby a mladších maliarskych úprav v lodi kultúrnej pamiatky, predpokladaných pod jestvujúcim povrchovým náterom a preukázaných v priebehu reštaurátorského výskumu.

Pre navrhovanú realizáciu drevenej presklenej priečky vo východnom poli arkády južného chóru je dôležité, aby vlastník zabezpečil vypracovanie prípravnej dokumentácie obnovy – dielenskej dokumentácie navrhovanej priečky. Vlastník navrhuje, aby súčasťou

predmetnej priečky bol vstup do podschodiskovej časti, ktorá bude využívaná ako zázemie kostola. Dôležité je, aby prípravná dokumentácia bola vypracovaná v súlade so zisteniami reštaurátorského výskumu, predovšetkým so zreteľom na autentické členenie - profiláciu pilierov a záklenkov arkád južného chóru, ktoré je nutné zachovať, a ktoré bude navrhovaná priečka rešpektovať, resp. kopírovať. Návrh, po prerokovaní s reštaurátorom, vlastník predloží na posúdenie správnemu orgánu.

Správny orgán pri svojej úvahе postupoval v súlade s koncepciou Zásad ochrany pamiatkovej rezervácie, spracovaných podľa § 29 odseku 2 a 3 pamiatkového zákona, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, účinných od 01.09.2005, o ktorých vydalo Mestské zastupiteľstvo v Košiciach uznesenie č. 885 zo dňa 27.10.2005, ktoré sú uverejnené na webovej stránke mesta Košice: www.kosice.sk, v sekcii: Samospráva > Základné dokumenty mesta > Strategické dokumenty > Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie a uznesenie MZ v Košiciach č. 885 zo dňa 27. októbra 2005.

V zmysle ustanovenia § 33 odseku 2 pamiatkového zákona správny orgán preskúmal predložený zámer na reštaurovanie, a pretože nezistil dôvody, pre ktoré by odoprel udelenie súhlasu, schválil zámer na reštaurovanie fasád a omietkových vrstiev interiéru reformovaného kostola na Hrnčiarskej ulici v Košiciach ako súčasti kultúrnej pamiatky, a pre zabezpečenie jej ochrany stanovil podmienky pre spracovanie reštaurátorskej dokumentácie a uložil i určité povinnosti vlastníkovi, špecifikované vo výroku, ktoré je povinný vlastník splniť.

Poučenie:

Proti tomuto rozhodnutiu je možné podať odvolanie v lehote 15 dní od jeho doručenia prostredníctvom Krajského pamiatkového úradu v Košiciach na Pamiatkový úrad Slovenskej republiky v Bratislave. Toto rozhodnutie je možné preskúmať súdom až po vyčerpaní riadnych opravných prostriedkov.

Ing. Kristína Markušová
riadička
Krajský pamiatkový úrad Košice

Rozhodnutie sa doručuje:

1. Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku - Maďarský reformovaný cirkevný zbor v Košiciach, Kováčska 15, 040 01 Košice

Na vedomie:

1. Mesto Košice - Stavebný úrad, pracovisko Košice - Staré mesto, Hviezdoslavova 7, 040 34 Košice
2. Krajský pamiatkový úrad, Košice - na založenie do spisu